

STANDARD

HODOWLA ORAZ POZYSKIWANIE PSÓW DO SZKOLENIA NA PSY PRZEWODNIKI

Opracowanie powstało w ramach projektu pn. „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Działania 4.1 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

DOKUMENT CHRONIONY PRAWAMI AUTORSKIMI.

Lider Projektu

Partnerzy Projektu

Fundacja
Pies Przewodnik

Spis treści

1.	SŁOWNICZEK	3
2.	ANALIZA ROZWIĄZAŃ HODOWLANYCH W INNYCH SZKOŁACH PSÓW PRZEWODNIKÓW	5
3.	ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA SZCZENIĄT/MŁODYCH PSÓW DO PROGRAMU SZKOLENIOWEGO	7
4.	WYMAGANIA ZDROWOTNE DLA SZCZENIĄT/MŁODYCH PSÓW PRZYJMOWANYCH DO PROGRAMU SZKOLENIOWEGO	9
5.	PIES PRZEWODNIK - REKOMENDOWANE RASY, WYMAGANIA ZDROWOTNE	10
6.	WSPÓŁPRACA SZKOŁY PSÓW PRZEWODNIKÓW Z HODOWCAMI	12
7.	ZASADY PROWADZENIA PRZEZ SZKOŁĘ PSÓW PRZEWODNIKÓW WŁASNEJ HODOWLI	13
8.	OPIEKA WETERYNARYJNA	15
9.	WYCOFANIE PSA Z PROGRAMU SZKOLENIOWEGO ZE WZGLĘDÓW ZDROWOTNYCH	18
10.	POSTĘPOWANIE W CELU USTALENIA PRZYCZYNY ŚMIERCI PSA	19

1. Słowniczek

ED - Elbow Dysplasia - dysplazja stawów łokciowych. Przy zapisie skrótu stopień dysplazji jest określany dla każdego łokcia z osobna (lewy/prawy łokieć). Rozróżnia się cztery rodzaje dysplazji: 0 - staw wolny od dysplazji, 1 - dysplazja małego stopnia, 2 - dysplazja średniego stopnia, 3 - dysplazja dużego stopnia. Przykładowe zapisy ED 0/0, ED 1/0, ED 0/2.

EIC - Exercise Induced Collapse (zapaść wysiłkowa) - choroba genetyczna związana z mutacją genu DNM1. Dotyczy głównie kończyn miednicznych, jednakże w cięższych przypadkach może dotyczyć także kończyn piersiowych.

FCI - Federation Cynologique International - nadrzędna jednostka dla głównych organizacji kynologicznych w Europie, Azji, Afryce, Ameryce Środkowej, Ameryce Południowej, Australii, Nowej Zelandii.

HD - Hip Dysplasia - dysplazja stawów biodrowych. Stopień dysplazji jest określany literką po myślniku np. HD-A. Rozróżnia się pięć stopni dysplazji: A - stawy wolne od dysplazji (normal), B - prawie normalne stawy biodrowe (fast normal), wolne od dysplazji, C -nieznaczna (lekka) dysplazja (noch zugelassen), D - umiarkowana (średnia) dysplazja, E -ciężka dysplazja.

Hiperurykozuria - zaburzenie metaboliczne o podłożu genetycznym, w którym dochodzi do zwiększonego wydzielania kwasu moczowego w moczu. Przesycenie moczu spowodowane nadmiernym wydalaniem kwasu moczowego może prowadzić do krystalizacji i powstawania kamieni moczowych (szczególnie kamicy moczanej) zazwyczaj stwierdzanych w pęcherzu, cewce moczowej, a sporadycznie w nerkach.

Hodowca - osoba fizyczna prowadząca hodowlę psów rasowych lub szkoła psów przewodników prowadząca własną hodowlę psów przeznaczonych do pełnienia roli psa – przewodnika.

IGDF - Internationale Guide Dog Federation - organizacja o zasięgu ogólnoświatowym, skupiająca szkoły psów przewodników.

Ichtioza (ichthyosis) - grupa genetycznie uwarunkowanych chorób skóry (genodermatozy związane z nadmiernym rogowaceniem) charakteryzująca się uogólnionym nadmiernym rogowaceniem z tworzeniem się nawarstwień i dachówkowato ułożonych łusek.

Metryka - dokument ważny wyłącznie na terytorium RP, potwierdzający rasowość psa oraz jego pochodzenie od wskazanych w nim rodziców.

Opiekun - osoba współpracująca z psem w danym momencie (rodzina zastępcza, szkoleniowiec, instruktor, klient itd).

Pies - samiec i samica gatunku pies domowy w czasie od przyjęcia do programu szkoleniowego do osiągnięcia wieku emerytalnego, lub wycofania na każdym etapie.

Pies rasowy - pies, który odpowiada wzorcowi rasy, wiernie przekazuje swoje cechy potomstwu oraz ma udokumentowane pochodzenie.

PRA - Postępujący zanik siatkówki, nazywana także dysplazją pręcikowo-czopkową (PRCD) odnosi się do grupy chorób zwyrodnieniowych oczu, które powodują ślepotę.

Profil DNA – Badanie stosowane do potwierdzenia pochodzenia danego osobnika. Jest niezmienny w ciągu życia i może być wykorzystany do potwierdzenia pochodzenia jego potomstwa w przyszłości.

Reproduktor - samiec, który ukończył 15 miesięcy i uzyskał uprawnienia hodowlane, albo spełnia warunki, w tym zdrowotne przewidziane Standardem.

Rodowód - dokument potwierdzający przynależność psa do danej rasy oraz jego pochodzenie.

Suka hodowlana - samica między 18 miesiącem a 6 rokiem życia, która uzyskała uprawnienia hodowlane albo spełnia warunki, w tym zdrowotne przewidziane Standardem.

ZKwP - Związek Kynologiczny w Polsce, stowarzyszenie działające od 1938 r. skupiające hodowców psów rasowych w Polsce, członek Federation Cynologique International (FCI).

2. Analiza rozwiązań hodowlanych w innych szkołach psów przewodników

Analizę przeprowadzono w oparciu o informacje i materiały zebrane za pośrednictwem krótkiej ankiety wysłanej do 22 europejskich szkół psów przewodników w większości zrzeszonych w IGDF oraz uzyskane podczas wizyt studyjnych. Wybrano szkoły europejskie z uwagi na najbardziej zbliżone do polskich warunki działania pod względem kulturowym, ekonomicznym i społecznym. W ankiecie znalazły się pytania o źródła pozyskiwania psów do szkolenia oraz do hodowli, szkolone rasy, krzyżówki międzyrasowe, a także zasady i wiek kwalifikacji szczeniąt do programu szkoleniowego. Na ankietę odpowiedziało 14 szkół.

Podsumowanie zebranych informacji:

- 1) Zdecydowana większość ankietowanych szkół prowadzi hodowlę w oparciu o materiał genetyczny z własnej hodowli lub pozyskany z hodowli psów przewodników prowadzonych przez duże szkoły zrzeszone w IGDF. W następnej kolejności jako źródło pozyskania psów do szkolenia wskazano zakup w hodowlach zrzeszonych w FCI, w trzech przypadkach inne źródło. Część szkół pozyskuje psy z kilku źródeł jednocześnie - są to z reguły własna hodowla i inne szkoły.
- 2) Niemal wszystkie szkoły wskazały labrador retrievera jako główną szkoloną rasę. W następnej kolejności wymieniano golden retrievera. Wśród szkolonych ras jako pojedyncze przypadki znalazły się pudel standardowy, owczarek belgijski malinois, curly coated retriever oraz krzyżówki wyżej wymienionych ras.
- 3) Kwalifikacja szczeniąt do programu szkoleniowego odbywa się w oparciu o ocenę zdrowia, behawioru oraz podstawie przeprowadzanych testów (wymienia się tutaj BCL i test Volharda). Do szkolenia specjalistycznego kwalifikuje się psy wolne od dysplazji biodrowej i łokciowej oraz po badaniach klinicznych oczu i serca.

Rekomendacje zastosowania rozwiązań w polskich warunkach:

- 1) Krajowe szkoły psów przewodników winny dążyć do stworzenia własnych programów hodowlanych opartych na sprawdzonym i odpowiednio dobranym materiale genetycznym. Za taki uznać należy psy zakupione w renomowanych szkołach prowadzących hodowlę ukierunkowaną na cechy psa - przewodnika osoby niewidomej.
- 2) Przy braku możliwości prowadzenia własnej hodowli za rekomendowane źródło pozyskania zwierząt do szkolenia uznać należy ich zakup:
 - a) w hodowlach zrzeszonych w Związku Kynologicznym w Polsce (ZKwP)
 - b) w hodowlach zagranicznych wydających rodowody: Federation Cynologique Internationale (FCI), American Kennel Club (AKC), Kennel Club in the United Kingdom (KC) lub innej organizacji uznawanej przez FCI.

Rasą zdecydowanie rekomendowaną do pracy w charakterze psa przewodnika osoby niewidomej jest labrador retriever, który jak wynika z zebranego materiału dominuje pośród innych ras. Aby jednak nie ograniczać szkół w prowadzonej działalności szkoleniowej nie ma przeszkód by wykorzystać do szkolenia

inne rasy - w szczególności z grupy retrieverów czy też niektóre owczarki. Jeśli szkoła zdecyduje się na krzyżowanie ras winny być one prowadzone na sprawdzonym materiale genetycznym pochodzącym z hodowli psów przeznaczonych do pełnienia roli psa – przewodnika :

- 3) Potomstwo uzyskane z takich kojarzeń nie powinno być dalej rozmnażane, zaś psy niewykorzystane w programie szkoleniowym winny być bezwzględnie pozbawione możliwości dalszego rozmnażania się.

3. Źródła pozyskiwania szczeniąt/młodych psów do programu szkoleniowego

Szkoła psów przewodników może pozyskiwać szczenięta oraz młode psy do programu szkoleniowego z następujących źródeł:

- 1) własnego programu hodowlanego,
- 2) hodowli prowadzonej przez szkoły psów przewodników,
- 3) w drodze zakupu z hodowli psów oraz darowizny.

1) Własny program hodowlany

Zasady prowadzenia własnej hodowli, doboru zwierząt do hodowli, sposób prowadzenia dokumentacji, określa punkt 7 niniejszego Standardu.

2) Hodowla prowadzona przez szkołę psów przewodników

Psy pozyskane z hodowli prowadzonych przez szkoły psów przewodników winny wywodzić się z linii psów przewodników, a ich pochodzenie winno być udokumentowane co najmniej trzy pokolenia wstecz.

3) Zakup z hodowli psów oraz darowizna

- a) W przypadku zakupu szczeniąt/młodych psów rekomenduje się krajowe i zagraniczne hodowle psów rasowych zrzeszone w FCI oraz organizacjach partnerskich.
- b) Nie można przyjąć do programu szkoleniowego szczeniąt/młodych psów w typie rasy o nieudokumentowanym rodowodem FCI /metryką pochodzeniu, w tym ze schronisk i przytulisk.
- c) Wymagania w zakresie zdrowia dla szczeniąt/młodych psów przyjmowanych do programu szkoleniowego określa pkt 4 niniejszego Standardu.
- d) W przypadku przyjęcia do programu szkoleniowego szczenięcia/młodego psa ofiarowanego w postaci darowizny należy stosować procedury podobne jak przy zakupie.

Umowa kupna psa winna zawierać co najmniej następujące elementy:

- ⇒ dokładne oznaczenie stron umowy,
- ⇒ określenie przedmiotu umowy to jest wskazanie cech identyfikujących psa takich jak nazwa nadana w hodowli, przydomek hodowcy, płeć, sposób znakowania i jego numer, data urodzenia, dane rodziców,
- ⇒ informacje o wykonanych szczepieniach i profilaktyce przeciw pasożytniczej, informacje o ogólnej kondycji zwierzęcia,
- ⇒ ustalenie ceny, sposób i termin jej zapłaty,
- ⇒ wyniki badań jeśli były wykonywane w trakcie pobytu psa u hodowcy.

Załącznikami do umowy są obligatoryjnie:

- ⇒ dokument potwierdzający pochodzenie psa, książeczka zdrowia)paszport z wpisami lekarza o wykonanych szczepieniach i badaniach,
- ⇒ inne oryginalne dokumenty oraz nośniki danych potwierdzające wykonanie badań.

4. Wymagania zdrowotne dla szczeniąt/młodych psów przyjmowanych do programu szkoleniowego

Wymagania zdrowotne dla psów przyjmowanych do programu szkoleniowego czyli dla psów, które w przyszłości mają uzyskać status psa przewodnika, zależą od wieku, w jakim trafiają one do szkoły. Zakłada się, iż do programu szkoleniowego mogą być przyjęte psy (szczenięta oraz psy młode) w wieku od 7 tygodni do 14 miesięcy.

Szczegółowe wymagania dla poszczególnych grup wiekowych przedstawiają się następująco:

- 1) Szczenięta w wieku **7-12 tygodni** zakupione od hodowców, poza znakowaniem oraz dokumentami potwierdzającymi pochodzenie, winny posiadać:
 - a) książeczkę zdrowia zawierającą wpisy lekarza weterynarii potwierdzające prowadzenie profilaktyki przeciw pasożytniczej oraz wykonanie minimum pierwszego szczepienia, a także wpisy związane z ewentualnym leczeniem oraz wyniki wykonanych w związku z tym badań,
 - b) kopie wyników badań genetycznych rodziców, chyba że wykonanie badania i jego wynik są potwierdzone wpisem do metryki lub innego dokumentu potwierdzającego pochodzenie szczenięcia lub jego rodziców,
 - c) kopie badań klinicznych rodziców (oczu, serca oraz innych), jeśli były wykonane i nie utraciły ważności.
- 2) Psy w wieku powyżej **12 tygodni nie starsze jednak niż 6 miesięcy**, poza spełnieniem warunków, o których mowa powyżej w pkt 1, winny posiadać w książeczce zdrowia/paszporcie, wpisy lekarza weterynarii, potwierdzające wykonanie kolejnych szczepień oraz kontynuację polityki przeciw pasożytniczej.
- 3) Psy w wieku pomiędzy **6 a 9 miesięcy** mogą być przyjęte do programu wyłącznie po wykonaniu wstępnego prześwietlenia stawów biodrowych z opisem „stawy prawidłowe do wieku”.
- 4) Psy w wieku pomiędzy **9 a 12 miesięcy** mogą być przyjęte do programu wyłącznie po wykonaniu wstępnego prześwietlenia stawów biodrowych oraz stawów łokciowych z opisem „stawy prawidłowe do wieku”.
- 5) Psy w wieku **powyżej 12 miesięcy nie starsze jednak niż 14 miesięcy** mogą być przyjęte do programu wyłącznie po wykonaniu prześwietlenia stawów biodrowych oraz stawów łokciowych z wynikiem HD-A lub B, ED- 0/0. Przyjęcie do programu szkoleniowego psa w wieku powyżej 12 miesięcy traktować należy jako wyjątek.

Opis badania radiologicznego winien być wykonany przez lekarza weterynarii upoważnionego przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego.

5. Pies przewodnik - rekomendowane rasy, wymagania zdrowotne

Na podstawie przeprowadzonej analizy rekomenduje się do pracy w charakterze psa przewodnika osoby z niepełnosprawnością wzroku następujące rasy psów:

- 1) labrador retriever,
- 2) golden retriever,
- 3) chesapeake bay retriever,
- 4) pozostałe retrievery,
- 5) owczarek niemiecki oraz niektóre inne rasy owczarków.

W dążeniu do osiągnięcia jak najwyższych standardów w zakresie zdrowia psa, ustala się następujące wymagania zdrowotne dla psów przyjętych do programu szkoleniowego oraz ich rodziców:

1) Labrador retriever

a) wymagania dla rodziców przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ badania genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRCD/PRA i EIC z wynikiem czysty,
- ⇒ wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

2) Golden retriever

a) wymagania dla rodziców przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ badania genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRA-1, PRA-2 z wynikiem czysty,
- ⇒ wskazane badanie genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku ichtiozy z wynikiem czysty,
- ⇒ wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem HD-A, HD-B, ED 0/0
- ⇒ obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

3) Chesapeake Bay retriever

a) wymagania dla rodziców przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ badanie genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRCD/PRA i EIC z wynikiem czysty,
- ⇒ wskazane badanie genetyczne minimum jednego w kierunku hiperurikozurii z wynikiem czysty,
- ⇒ wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla przyszłych psów przewodników:

- ⇒ badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem HD -A, ED 0/0,
- ⇒ obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

4) Pozostałe retrievery oraz owczarki

a) wymagania dla rodziców przyszłych psów przewodników:

- ⇒ biorąc pod uwagę ich niewielki udział w populacji psów przewodników - badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych,
- ⇒ w przypadku psów rasy curly coated retriever i flat coated retriever należy uwzględnić przy decyzji o wyborze szczenięcia tej rasy, dużą częstotliwość występowania nowotworów znacznie skracających długość życia psów tych ras w wielu liniach.

b) wymagania dla przyszłych psów przewodników:

- ⇒ wynik badania radiologicznego w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem HD-A, HD-B, ED 0/0,
- ⇒ dla psów rasy curly coat retriever - badanie genetyczne co najmniej jednego z rodziców w kierunku zapaści wysiłkowej (EIC) z wynikiem czysty.
- ⇒ obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

Opis badania radiologicznego winien być wykonany przez lekarza weterynarii upoważnionego przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego. Badania okulistyczne oraz kardiologiczne winny być wykonane przez lekarza weterynarii specjalizującego się w danej dziedzinie.

6. Współpraca szkoły psów przewodników z hodowcami

W przypadku, gdy źródłem pozyskania szczeniąt/młodych psów do programu szkoleniowego jest ich zakup, rekomenduje się stałą współpracę z wybranymi krajowymi hodowlami. Przy wyborze hodowli/hodowcy, szkoła kieruje się następującymi kryteriami:

- 1) hodowca:
 - a) jest członkiem ZKwP,
 - b) posiada w dorobku hodowlanym psy pracujące - preferowane asystujące,
 - c) prawidłowo prowadzi dokumentację hodowlaną i na wniosek organizacji udostępnia ją do wglądu oraz sporządza kopie dokumentów,
 - d) decydując się na współpracę umożliwia organizacji przeprowadzenie audytu hodowli, testów szczeniąt oraz ocenę psychiki ich rodziców lub co najmniej matki;
- 2) hodowla jest prowadzona zgodnie z prawem polskim oraz przepisami wewnętrznymi ZKwP.

Audyt hodowli, o którym mowa w pkt 1d przeprowadza przedstawiciel szkoły psów przewodników. Z audytu sporządza się protokół, który winien zawierać co najmniej następujące informacje:

- ⇒ datę i miejsce sporządzenia,
- ⇒ imię i nazwisko hodowcy oraz jego przydomek hodowlany,
- ⇒ krótki opis warunków panujących w hodowli,
- ⇒ ocenę prowadzonej dokumentacji hodowlanej,
- ⇒ podpisy osób uczestniczących w czynnościach.

Jeden egzemplarz protokołu otrzymuje hodowca, drugi dołącza się do dokumentacji znajdującej się w szkole psów przewodników.

7. Zasady prowadzenia przez szkołę psów przewodników własnej hodowli

Szkoła zamierzająca rozpocząć własny program hodowlany pozyskuje suki hodowlane oraz reproduktory o cechach predestynowanych do pracy psa przewodnika ze szkół prowadzących hodowlę ukierunkowaną na psy przewodniki, albo o pochodzeniu udokumentowanym rodowodem FCI lub rodowodem uznawanym przez FCI. Dopuszcza się wprowadzenie do programu hodowlanego wyselekcjonowanych suk pozyskanych spośród psów przeznaczonych do programu szkoleniowego pod warunkiem, że spełniają kryteria opisane powyżej.

Szkoły mogą pozyskiwać do współwłasności zarówno suki hodowlane jak i reproduktory. Szkoła może też przystępować do programów hodowlanych prowadzonych przez zagraniczne ośrodki specjalizujące się w hodowli psów przewodników.

Ogólne zasady, jakich należy przestrzegać i jakimi powinna kierować się szkoła prowadząca własną hodowlę psów przeznaczonych do pełnienia roli psa – przewodnika:

- 1) Szkoła prowadzi racjonalną gospodarkę hodowlaną w zakresie rozmnażania posiadanych psów.
- 2) Opieka nad sukami hodowlanymi i reproduktorami oraz opieka weterynaryjna nad rozrodem zwierząt powinna być prowadzona przez lekarza weterynarii specjalizującego się w rozrodzie zwierząt.
- 3) Przed dopuszczeniem do rozrodu psy winny:
 - a) osiągnąć wiek 15 miesięcy dla reproduktora i 18 miesięcy dla suki hodowlanej,
 - b) spełniać wymagania zdrowotne dla rodziców psów przewodników określone w pkt 5 Standardu, z tym zastrzeżeniem, iż badania okulistyczne i kardiologiczne są obowiązkowe, a ich wynik winien być potwierdzony certyfikatem; do hodowli dopuszcza się wyłącznie zwierzęta zdrowe; w miarę możliwości finansowych szkoły wskazane jest rozszerzenie zakresu badań genetycznych,
 - c) spełniać - w przypadku psów posiadających rodowody FCI, lub uznawane przez FCI - wymagania hodowlane określone Regulaminem Hodowli Psów Rasowych ZKwP.
- 4) Dla suk hodowlanych oraz reproduktorów zalecane jest wykonanie badania Profil DNA.
- 5) Dla suk hodowlanych dopuszcza się jeden miot w roku kalendarzowym do ukończenia 6 roku życia.
- 6) Po zakończeniu okresu rozrodczego suki hodowlane poddawane są zabiegowi kastracji. Szkoła zapewnia emerytowanym sukcom hodowlanym utrzymanie i opiekę weterynaryjną do końca ich życia. Szkoła może w pierwszej kolejności przekazać emerytowaną sukę hodowlaną w ramach nieodpłatnej adopcji wolontariuszom, którzy się nią opiekowali. Umowa adopcyjna winna zawierać zobowiązanie do zapewnienia zwierzęciu godziwych warunków życia, opieki weterynaryjnej oraz pochówku. W momencie gdy sukę adoptuje wolontariusz, który opiekował się nią wcześniej, na jego życzenie zapis adopcyjny może zostać umieszczony w umowie o sprawowanie opieki wolontaryjnej nad suką hodowlaną.

- 7) Rekomendowane jest użycie do hodowli reproduktorów lub ich nasienia wywodzących się z linii psów przewodników.
- 8) Dopuszczalne jest użycie reproduktorów spełniających warunki określone Regulaminem Hodowli Psów Rasowych ZKwP.
- 9) Nie ogranicza się wieku reproduktorów.
- 10) Szkoła posiadająca własny program hodowlany zobowiązana jest prowadzić dokumentację hodowlaną, na którą składają się między innymi:
 - a) dokumenty związane z pochodzeniem rodziców i ich stanem zdrowia, w tym wyniki przeprowadzonych badań
 - b) ocena temperamentu rodziców,
 - c) historia krycia: data, częstotliwość, rodzaj (naturalne, sztuczna inseminacja),
 - d) historia porodów: data, rodzaj, czas trwania, (siłami natury, cesarskie cięcie
 - e) informacje dotyczące żywo urodzonych szczeniąt (liczba, płeć, umaszczenie, waga)
 - f) informacje dotyczące martwo urodzonych szczeniąt (liczba, płeć, umaszczenie)
 - g) historia miotu: zdrowie, waga, odrobaczenia, szczepienia, data odstawienia od matki,
 - h) informacje o szczeniętach padłych po urodzeniu,
 - i) informacje o widocznych oraz ujawnionych wadach, w tym dziedzicznych,
 - j) informacje o sukcesach szczeniąt.

Okres przechowywania dokumentacji wynosi nie mniej niż 10 lat. Nie dotyczy to ksiąg hodowlanych, które przechowuje się przez cały okres istnienia szkoły.

- 11) Jeśli brak jest przeciwwskazań zdrowotnych i behawioralnych wszystkie szczenięta urodzone w hodowli winny zostać przyjęte do programu szkoleniowego lub do programu hodowlanego.
- 12) W przypadku braku predyspozycji do pracy w charakterze psa przewodnika należy w pierwszej kolejności rozważyć możliwość wykorzystania psa do pracy w innym charakterze.
- 13) W razie konieczności oddania psa do adopcji należy stosować następujące zasady:
 - a) jeśli zwierzę osiągnęło dojrzałość płciową (zarówno suka jak i pies) przed adopcją winno zostać wykastrowane,
 - b) jeśli wiek zwierzęcia nie pozwala na przeprowadzenie zabiegu kastracji, szkoła umieszcza w umowie klauzulę zobowiązującą do nierozmnażania go oraz do wykonania zabiegu kastracji między 12 a 15 miesiącem życia.

8. Opieka weterynaryjna

Opieka weterynaryjna rozumiana jest jako zespół działań podejmowanych dla zapewnienia dobrostanu i bezpieczeństwa zdrowotnego psów w czasie od narodzin albo przyjęcia do programu szkoleniowego lub hodowlanego do czasu emerytowania.

- 1) Współpraca szkoły psów przewodników z zakładami leczniczymi dla zwierząt:
 - a) Preferowana jest stała współpraca szkoły z lekarzem weterynarii posiadającym wiedzę i doświadczenie w opiece nad psami przewodnikami, o ile miejsce pobytu psa nie utrudnia dostępności do takiego lekarza.
 - b) W przypadku sprawowania opieki nad psem przez kilku lekarzy weterynarii, oceny stanu zdrowia psa przed rozpoczęciem szkolenia specjalistycznego oraz przed przekazaniem psa osobie z niepełnosprawnością wzroku, dokonuje lekarz stale współpracujący ze szkołą w oparciu o zgromadzoną dokumentację medyczną.
 - c) Jeśli szkoła posiada własny program hodowlany, zabiegi związane z rozrodem oraz opiekę nad sukami hodowlanymi i reproduktorami winien sprawować lekarz weterynarii – specjalizujący się w dziedzinie rozrodu,
 - d) W zakresie badań specjalistycznych wskazana jest współpraca z kliniką weterynaryjną dysponującą sprzętem diagnostycznym oraz specjalistyczną kadrą lekarską.
 - e) Opisy badań radiologicznych wymaganych w procesie szkolenia psa wykonuje lekarz weterynarii upoważniony przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego.
 - f) Badania laboratoryjne, testy genetyczne oraz inne wykonują specjalistyczne weterynaryjne laboratoria diagnostyczne.

- 2) Opieka weterynaryjna nad szczeniętami i psami w trakcie szkolenia obejmuje:
 - a) Profilaktykę (szczepienia, profilaktyka przeciwko pasożytom wewnętrznym i zewnętrznym, suplementacja) zgodnie z aktualnymi zaleceniami Światowego Stowarzyszenia Lekarzy Weterynarii Małych Zwierząt (WSAVA) - jeżeli sytuacja zdrowotna i epidemiologiczna nie będzie wymagała modyfikacji ogólnych standardów (do oceny przez lekarza weterynarii opiekującego się danym zwierzęciem).
 - b) Rutynową, okresową ocenę ogólnego stanu zdrowia i kondycji psa.
 - c) Ocenę stanu zdrowia psa przed rozpoczęciem szkolenia specjalistycznego; lekarz weterynarii stwierdza brak przeciwwskazań do pracy, orzeczenie wydawane jest w oparciu o wyniki badań radiologicznych, genetycznych oraz ocenę ogólnego stanu zdrowia.
 - d) Ocenę stanu zdrowia psa przed przekazaniem psa klientowi stwierdzającą brak przeciwwskazań do pracy w charakterze psa przewodnika oraz potwierdzającą, iż w momencie badania pies nie wykazuje oznak choroby.

- e) Opiniowanie o przydatności do szkolenia lub jego kontynuacji w przypadku wystąpienia chorób o których mowa w pkt 9 Standardu. Opinia lekarza:
 - ⇒ nakazuje wycofanie psa ze szkolenia lub pracy w przypadku wystąpienia chorób wymienionych w rozdziale 9 pkt 1 lit. a-h,
 - ⇒ może zalecać wycofanie psa ze szkolenia lub pracy w przypadku wystąpienia chorób, o których mowa w rozdziale 9 pkt 1 , lit.
 - f) Zabiegi lecznicze w przypadku stwierdzenia choroby.
 - g) Niezbędne zabiegi chirurgiczne, w tym kastrację.
 - h) Badania radiologiczne stawów biodrowych i łokciowych. Opis badania winien być wykonany przez lekarza weterynarii upoważnionego przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego.
 - i) Badania genetyczne, parazytologiczne, testy alergologiczne wykonywane przez laboratoria zewnętrzne.
 - j) Badania specjalistyczne wykonywane przez lekarzy weterynarii specjalizujących się w danej dziedzinie.
- 3) Obowiązki szkoły psów przewodników w zakresie opieki weterynaryjnej przed i po przekazaniu psa klientowi - obejmują one okres od przyjęcia psa do programu szkoleniowego do przekazania go klientowi, a w uzasadnionych przypadkach również okres pobytu psa u klienta. Do obowiązków szkoły psów przewodników w zakresie opieki weterynaryjnej należy w szczególności:
- a) Prawidłowo prowadzona profilaktyka (szczepienia i profilaktyka przeciw pasożytnicza) przez okres od zakupu do przekazania wyszkolonego psa.
 - b) Przekazanie klientowi psa z wykonanym, po ukończeniu 12 miesiąca życia, badaniem w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych.
 - c) Przekazanie klientowi psa z wykonanymi badaniami klinicznymi oczu i serca.
 - d) Wycofanie psa ze szkolenia w przypadku diagnozy lekarza współpracującego stwierdzającej niemożność kontynuowania szkolenia lub dalszej pracy w charakterze psa przewodnika osoby z niepełnosprawnością wzroku.
 - e) Wykonanie badania klinicznego psa i uzyskanie zaświadczenia o dobrym jego stanie zdrowia w okresie ostatniego tygodnia przed przekazaniem psa osobie z niepełnosprawnością wzroku. W zaświadczeniu lekarz weterynarii stwierdza ogólny stan zdrowia badanego psa, jego wagę oraz wykonanie szczepień profilaktycznych i przeciwko wściekliźnie.
 - f) Kontrola wagi i ogólnej kondycji psa.
 - g) Finansowanie kosztów badań specjalistycznych wykonywanych przez klienta na zlecenie organizacji szkolącej.
 - h) Oznakowanie psa za pomocą mikrochipu, o ile nie uczynił tego hodowca.
- 4) Obowiązki klienta w zakresie opieki weterynaryjnej od przekazania do osiągnięcia przez psa wieku emerytalnego lub wycofania z pracy:

- a) Powiadomienie szkoły o wszelkich zdarzeniach pozostających w bezpośrednim lub pośrednim związku ze zdrowiem psa.
- b) Zapewnienie psu profilaktyki w postaci wykonywania szczepień i profilaktyki przeciw pasożytniczej według wskazań lekarza weterynarii opiekującego się psem.
- c) Ponoszenie kosztów leczenia w przypadku choroby psa.
- d) Nie rzadziej niż raz w roku obowiązek przesłania zaświadczenia od prowadzącego lekarza weterynarii o ogólnym stanie zdrowia psa przewodnika, wykonywaniu profilaktyki, jego wagi, problemów zdrowotnych, które wystąpiły w ostatnim roku do organizacji będącej właścicielem psa.
- e) Wykonanie badań zleconych przez szkołę na jej koszt.

5) Identyfikację psów:

- a) Wszystkie psy będące własnością szkoły muszą być oznakowane mikrochipem.
- b) W przypadku wykonania przez hodowcę znakowania jedynie za pomocą tatuażu, obowiązek oznakowania psa mikrochipem spoczywa na szkole psów przewodników, która zobowiązana jest to uczynić przed przekazaniem psa klientowi.
- c) Mikrochip winien być zarejestrowany w bazie co najmniej ogólnopolskiej, a jako właściciela psa należy wskazać szkołę psów przewodników.

9. Wycofanie psa z programu szkoleniowego ze względów zdrowotnych

Decyzję o wycofaniu psa z programu szkoleniowego, hodowlanego lub z pracy podejmuje szkoła psów przewodników .

Jeśli wycofanie psa z programów lub z pracy następuje ze względów zdrowotnych, szkoła podejmując decyzję kieruje się pisemną opinią lekarza weterynarii.

- 1) Lekarz weterynarii bezwzględnie nakazuje wycofanie psa z programu szkolenia lub z pracy, w przypadku zdiagnozowania jednej z poniższych chorób:
 - a) dysplazja stawów biodrowych,
 - b) dysplazja stawów łokciowych,
 - c) zerwanie więzadła krzyżowego przedniego,
 - d) padaczka,
 - e) choroby oczu prowadzące do osłabienia lub utraty wzroku,
 - f) niewydolność trzustki,
 - g) głuchota,
 - h) oraz inne, jeśli uniemożliwiają one psu pracę.

Opinia lekarza weterynarii jest wiążąca w przypadku zdiagnozowania powyższych chorób.

- 2) Lekarz weterynarii może zalecić wycofanie psa z programu szkoleniowego lub z pracy, w przypadku zdiagnozowania również jednej z poniższych chorób:
 - a) alergia,
 - b) problemy ortopedyczne, mogące utrudniać w przyszłości poruszanie się psa (do oceny stopnia ryzyka przez lekarza weterynarii prowadzącego lub specjalizującego się w ortopedii),
 - c) osteochondroza,
 - d) martwica chrzęstno-kostna,
 - e) pokastracyjne nietrzymanie moczu,
 - f) inne utrudniające psu pracę lub znacząco podnoszące koszt utrzymania psa.

10. Postępowanie w celu ustalenia przyczyny śmierci psa

W przypadku śmierci psa w czasie od przyjęcia do programu szkoleniowego do emerytowania, opiekun niezwłocznie powiadamia o tym szkołę psów przewodników.

Jeśli śmierć nastąpiła z nieustalonych przyczyn, opiekun po powiadomieniu szkoły i w oparciu o jej decyzję zleca wykonanie sekcji zwłok psa oraz dostarcza do szkoły protokół z jej przeprowadzenia.

Zdiagnozowanie choroby lub wystąpienie stanu będącego bezpośrednią przyczyną śmierci psa zwalnia z obowiązku wykonania sekcji zwłok.

Jeśli przyczyną śmierci psa była wada wrodzona lub dziedziczna, szkoła powiadamia o tym fakcie hodowcę.

Opiekun psa lub klient wskazuje w dokumentacji medycznej szkołę będącą właścicielem psa, jako podmiot uprawniony do udostępniania dokumentacji medycznej i uzyskiwania informacji związanych z psem i stanem jego zdrowia.